

М. С. Федоренко,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ "ДАК "АВТОМОБІЛЬНІ ДОРОГИ УКРАЇНИ"

М. Fedorenko,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

FORMING AND DEVELOPMENT OF SOCIAL CAPITAL OF PUBLIC JOINT-STOCK COMPANY
OF "STATE STOCK ASSOCIATION "HIGHWAYS OF UKRAINE"

У статті розглянуто питання щодо формування та розвитку соціального капіталу на підприємстві ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України". Звернуто увагу на аналіз формування та структури соціального капіталу, виявлено проблеми та можливі напрями розвитку соціального капіталу на підприємстві ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України".

In the article a question is considered in relation to forming and development of social capital of public joint-stock company of "state stock association "highways of Ukraine". Displace attention on the analysis of forming and social capital structure, problems and possible directions of development of social capital of public joint-stock company of "state stock association "highways of Ukraine" are educed.

Ключові слова: соціальний капітал, постіндустріальне суспільство, структура, джерело формування, соціальний потенціал.

Key words: social capital, post-industrial society, structure, source of, the social potential.

ВСТУП

Загальноосвітні тенденції економічного розвитку постіндустріального суспільства вимагають від національних підприємств особливу увагу приділяти можливостям застосування досвіду розвинутих країн по формуванню соціального капіталу підприємства як необхідної умови його конкурентоспроможності в сучасних умовах. Вивчення феномену соціального капіталу як економічної категорії та ступені його ефективності стають однією з найважливіших проблем сучасної економічної теорії.

На сьогоднішній день дуже активно досліджуються різні соціальні аспекти розвитку підприємства. На економічний розвиток підприємства впливають багато соціальних факторів: умови життя, освіта, здоров'я, навколишнє середовище, розвиток інформаційних технологій, рівень злочинності та насильства у суспільстві та таке інше [1].

Категорія "соціальний капітал" у працях науковців з'явилася порівняно нещодавно — наприкінці 90-х років минулого століття як один з результатів дослідження формальних інститутів та ментальних структур сучасного суспільства.

Ідею соціального капіталу започаткували та розвинули такі дослідники, як П'єр Бурдьє, Джеймс Колман, Роберт Патнам, Френсіс Фукуяма. Вони пов'язували її з підвищенням ефективності урядів, економічного розвитку й економічної діяльності.

Вітчизняні науковці О. Грішнова та Н. Полив'яна соціальний капітал на рівні організації визначають як нематеріальний актив, що створюється організацією через систему соціальних взаємовідносин на внутрішньо-

організаційному, міжорганізаційному та організаційно інституціональному рівні та чинить синергетичний вплив на результати її діяльності завдяки здатності мобілізувати ресурси чи знижувати витрати [3].

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою статті є розкриття сутності соціального капіталу, аналіз його формування, виокремлення проблем та напрямів його розвитку.

Завданнями статті є:

1. Дослідження соціального капіталу на підприємствах.
2. Аналіз формування соціального капіталу на підприємстві ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України".
3. Аналіз структури соціального капіталу на підприємстві ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України".
4. Визначення джерел формування соціального капіталу на підприємстві ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України".

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Існує наукова гіпотеза, що соціальний капітал є нематеріальний структурний елемент сукупного суспільного капіталу. Потенціал соціального капіталу об'єктивується в мережах соціальних зв'язків, представлений сукупністю інформаційних послуг, сумою нематеріальних благ для організаційного обміну в процесі економічної взаємодії агентів.

Автори по-різному підходять до визначення поняття "соціальний капітал", але в даний час особливої актуальності набуває вельми широке визначення Дж. Тернера: "Соціальний капітал — це ті сили, які збільшують

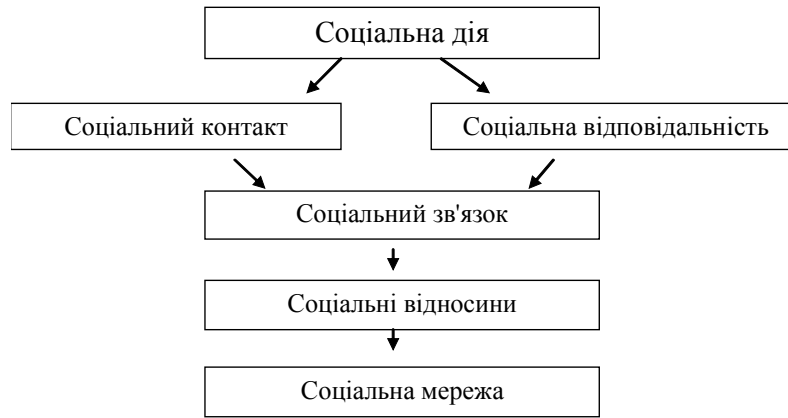

Рис. 1. Модель формування соціального потенціалу підприємства ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України"

потенціал економічного розвитку суспільства шляхом створення і підтримки соціальних зв'язків і моделей соціальних організацій".

Соціальний капітал — складова національного капіталу суспільства, інтегрований показник результату колективної дії окремих людей і соціальних груп, які внаслідок синергетичного ефекту взаємодії складних біосоціальних систем отримують певні соціально-економічні результати:

$$K_{соц} = \sum_{син} [\sum_{син} K_{соц.гр.} (\sum_{син} K_{люд})],$$

де $\sum_{син}$ — сумарна соціальна енергія окремих людей і соціальних груп;

$K_{соц.гр}$ — соціальний капітал окремої соціальної групи;

$K_{люд}$ — соціальний капітал окремої людини [2].

Для соціального капіталу характерні деякі властивості, якими він схожий на інші форми капіталу, особливо людський капітал. Однак є декілька суттєвих відмінностей між соціальним і іншими формами капіталу. На відміну від них соціальний капітал втілюється не в певних об'єктах або суб'єктах, а соціальних відносинах суб'єктів. Тому він не являється власністю суб'єкта, що його використовує. Як інші форми капіталу соціальний капітал є довгостроковим ресурсом, для збереження і відтворення якого необхідні інвестиції в його розвиток. Як і людський капітал, соціальний капітал збільшується в процесі його використання.

Існують різні підходи в межах економіки, психології, політології, філософії, які трактують структуроутворюючі компоненти соціального капіталу. Так, Н.С. Маркова соціальний капітал визначає "як складову інтелектуального капіталу підприємства, яка включає соціальні зв'язки та відносини, визнані норми і цінності, що сприяють взаємодії усередині груп чи між ними та при застосуванні яких можливе отримання певного соціально-економічного ефекту". Серед форм інтелектуального

капіталу автор відокремлює технологічний, персональний, клієнтський та соціальний капітал. До складових соціального капіталу підприємств відносить:

- 1) належність до певної сукупності людей;
- 2) суспільні відносини;
- 3) довіра до керівництва та всередині колективу.

Основними складовими соціального капіталу Патнем виокремлює довіру, норми, мережу зв'язків. Фукуяма Ф. же наводить крім перерахованих структурних елементів соціального ще й взаємодопомогу, активність суб'єктів відносин [4].

Не менш важливим є формування та розвиток соціального потенціалу підприємства. Соціальний потенціал підприємства — це уся сукупність ресурсів, яка визначає його здатність до соціального розвитку (рис. 1).

На формування соціального капіталу впливають такі фактори, як рівень розвитку людського капіталу (власності на робочу силу, інтелектуальної власності), законодавства (і в першу чергу, соціального) рівень підприємницької культури у суспільстві, рівень економічної демократії та свободи, який виявляється у готовності обох сторін йти назустріч, співпрацювати на основі компромісів, довіри при вирішенні питань соціально-економічної стратегії розвитку, умов праці, розподілу доходу, а також рівень тінізації національної економіки, рівень бюджетного фінансування (в першу чергу, охорони здоров'я, освіти), рівень зайнятості та якості життя, вільний час і довілля, забезпечення безпеки та правосуддя та інші.

Фактори, що визначають ступінь розвитку соціального капіталу на підприємстві ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України":

- 1) довіра між співробітниками, що визначає здатність до асоціації і залежить від існування всередині співтовариства норм і цінностей, які поділяються всіма його учасниками (важливою є не лише довіра між колегами на одному рівні, але й довіра до керівництва);

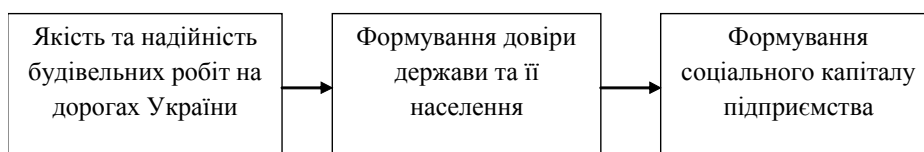

Рис. 2. Формування соціального капіталу на підприємстві ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України"

2) наявність чіткої кореляції між делегуванням повноважень та рівнем довіри в колективі;

3) інформованість співробітників щодо процесів, які відбуваються в колективі;

4) розвиненість неформальних зв'язків в організації.

Процес формування соціального капіталу на підприємстві ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України" (рис. 2).

Однією з характеристик соціального капіталу є те, що він може бути легко розрачений і відновити його вже не вдасться. Соціальний капітал руйнується швидко і відновленню протягом довгого часу не підлягає. Він продуктивний, оскільки дозволяє колективу організації досягти певних цілей. Його властивостями є відсутність можливості юридичного оформлення прав власності, продуктивність і здатність до зростання, суспільна природа і можливість використання з різними цілями, конвертованість в інші форми капіталу, здатність не втрачати свою цінність при використанні та необхідність у постійній підтримці [5].

Основними складовими соціального капіталу підприємства ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України" є:

- 1) соціальний контакт;
- 2) соціальні норми;
- 3) соціальні цінності;
- 4) соціальні відносини;
- 5) моральні принципи і норми.

Дія соціального капіталу базується на принципах соціальної єдності, тобто згуртованості, цілісності й неподільності суспільства. За допомогою соціального капіталу забезпечується соціальна справедливість, тобто рівні можливості для реалізації прав і свобод громадян, задоволення соціально-економічних потреб, консолідація суспільства — зміцнення, згуртування членів суспільства. Поняття соціального капіталу включає довіру до оточуючих і різних соціальних інститутів, горизонтальні відносини індивідів, соціальні норми та цінності, культуру, цільові настанови, що обумовлюють певні, прийняті цією спільнотою правила життя.

ВИСНОВКИ

Відносини, що формують соціальний капітал, засновані на відносинах соціального партнерства, які на рівні підприємства конкретизуються у вигляді господарських зв'язків. Тому, на наш погляд, соціальний капітал підприємств торгівлі споживчої кооперації є системою внутрішніх і зовнішніх господарських зв'язків, що засновані на кооперативних принципах і цінностях, реалізують сутність понять взаємодопомоги і довіри на засадах соціального партнерства. До внутрішніх зв'язків слід віднести зв'язки з членами споживчої кооперації і членами трудового колективу підприємства, а до зовнішніх — зв'язки з постачальниками, покупцями, органами державної влади, місцевого самоврядування тощо.

Необхідними напрямками розвитку соціального капіталу на підприємстві ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України" є:

1) гарантування мінімальної заробітної плати і регулювання доходів у цілому;

2) індексація фіксованих доходів і захист грошових заощаджень працівників підприємства (вклади в банках, державні облигації, страхові поліси);

3) створення умов для самореалізації працівників, з метою стимулювання їх до праці з отриманням більш високої премії, а також можливість реалізувати в роботі творчі задуми кожного з працівників окремо.

4) забезпечення охорони здоров'я працівників незалежно від рівня їх доходів.

Література:

1. Баланда А. Л., Надрага В. І. Соціальний капітал: переваги та ризики прояву [Електронний ресурс]: Економіка та управління підприємствами. — № 1 (21). — 2013. — Режим доступу: file:///C:/Users/User/Desktop/vbumb_2013_1_9.pdf

2. Богданова Т. І. "Особливості формування соціальної політики сучасного підприємства" [Електронний ресурс]: Вісник соціально-економічних досліджень. — № 1 (48). — 2013. — Режим доступу: file:///C:/Users/User/Desktop/Vsed_2013_1_5.pdf

3. Грішнова О. Соціальний капітал: сутність, значення, взаємозв'язок з іншими формами капіталу / О. Грішнова, Н. Полив'яна // Україна: аспекти праці. — 2009. — № 3. — С. 19—24.

4. Дем'янчук О.І. Формування властивостей соціального капіталу підприємства [Електронний ресурс]: Наукові записки. Серія "Економіка". — Випуск 16. — 2011. — Режим доступу: <http://eprints.oa.edu.ua/936/1/37.pdf>

5. Лепейко Т. І. Управління соціальним капіталом підприємства [Електронний ресурс]: Харківський національний економічний університет, Кафедра менеджменту та бізнесу. — Режим доступу: http://www.hneu.edu.ua/web/public/moved/hneu/NAUKA/Nauka/prezentacii_kafedr/Upravlinnja-socialnim-kapitalom-pidpri%D1%94mstva.pdf

References:

1. Balanda, A.L. and Nadraga, V.I. (2013), "Social Capital: benefits and risks of manifestation", Economics and business management, vol. 1 (21).

2. Bogdanova, T.I. (2013), "Peculiarities of the formation of the modern enterprise Social Policy", Journal of Social and Economic Research, vol. 1 (48).

3. Grishnova, O. and Polyv'iana, N. (2009), "Social capital: the nature, significance, relationship to other forms of capital", Ukraine: aspects of work, vol. 3, pp. 19—24.

4. Demyanchuk, O. (2011), "Social capital formation properties company", Research note. Series "Economy", vol. 16, [online], available at: <http://eprints.oa.edu.ua/936/1/37.pdf> (Accessed 4 April 2014).

5. Lepeyko, T.I. (2014), Managing Enterprise of social capital, Kharkiv National University of Economics, Department of Management and Business, available at: http://www.hneu.edu.ua/web/public/moved/hneu/NAUKA/Nauka/prezentacii_kafedr/Upravlinnja-socialnim-kapitalom-pidpri%D1%94mstva.pdf (Accessed 4 April 2014).

Стаття надійшла до редакції 07.04.2014 р.